

MANÉVR JAKO FAKTOR ZVÝŠENÍ ODOLNOSTI OBRANY

15

V současné době při řešení problematiky obranné operace je zapotřebí mít na zřeteli plnění dvojediného operačního úkolu, který vyžaduje uspořádat obranu tak, aby byla **odolná a současně aktivní, schopná vytvořit optimální podmínky pro plnění tohoto závažného úkolu.**

Pro její účelné a efektivní zkvalitnění je nutné hledat nové intenzifikační faktory, ke kterým pravděpodobně patří rozšíření možnosti manévru silami a palbou (údery). V důsledku toho je potřebné docenit jeho význam a uplatnění, jako nezbytného činitele ke zvýšení celkové odolnosti obrany. K dosažení výsledků celé obranné operace je manévr nenahraditelným prostředkem. Na posilování a rozvoji manévru závisí proto principy obranné operace a zefektivnění způsobu ničení nepřítele.

Vztah těchto dvou principů soudobé obranné operace (obránného boje) je charakterizován vzájemnou dialektickou jednotou. Neodlučitelnou souvislost podmiňuje především manévr, jenž je důležitý při rozhodujícím přechodu k aktivní obraně, ale také současně podmínkou její odolnosti.

Považuji za účelné zmínit se o faktorech, které mají rozhodující podíl na dalších možnostech **zkvalitnění odolnosti.** Chápeme ji jako schopnost vojsk odrazit nepřátelské úderý za použití všech druhů zbraní a forem bojové činnosti, účinně ničit nepřítele a udržet zaujaté opěrné body, obranné rajóny, úseky nebo pásma, především rozhodující prostory (zvláště taktické pásmo obrany) a vytvořit podmínky ke zničení nepřítele. Odolnosti obrany dále dosahujeme ženitím úpravou terénu a jeho dovedným využíváním v průběhu odrazení agrese nepřítele, hlubokým uspořádáním obrany, vytvořením předpokladů k odrazení útoků nepřítele, který je v převaze a podmínek pro spolehlivou ochranu vojsk proti vysoce přesným zbraním, průzkumným palebným systémům nepřítele, úderům jaderných zbraní a ostatních zbraním hromadného ničení. Kromě toho odolnosti obrany nabýváme dobře organizovaným palebným (jaderným) ničením nepřítele v součinnosti se systémy zátarasů. Především ničením objektů prvního pořadí v rámci prvního hromadného palebného úderu, vedeného jako součást vzdušné nebo protivzdušné operace na válčisti, dalším ničením nejdůležitějších objektů (ihned s dobou jejich zjištění) s důrazem na prostředky jaderného napadení, vysoce přesné zbraně a další důležité objekty, spolehlivou protivzdušnou obranou, současným ničením vzdušných výsadků, aerobilních vojsk nepřítele, která jsou schopna v hloubce vlastní sestavy vytvářet vysoce dynamický úsek fronty.

V průběhu vedení obranné operace, při vklínění nepřítele nebo proniknutí do hloubky sestavy vlastních vojsk je odolnosti obrany dosahováno nepřetržitou součinností vojsk, vedením protiztečí a protiúderů s uplatněním různých forem manévru silami, prostředky a palbou zbraní všeho druhu, zejména manévrem podél fronty a z hloubky k čáře dotyku.

Důležitou roli má též všestranné zabezpečení, pevné a nepřetržité velení vojskům. Z těchto opatření, jež mají rozhodující podíl na dosažení odolnosti obrany, je vidět zřejmá úloha aktivity, význam a uplatnění manévru silami a palbou (údery).

Manévr, jako základní a rozhodující předpoklad vedení obranné operace a současně faktor zvýšení její odolnosti, nachází využití do celé její hloubky. Např. při zahájení útoku úderného uskupení agresora a houževnaté obraně zaujatých opěrných bodů, obranných rajónů a úseků pluků v zabezpečovacím pásmu (na směrech, kde je vytvářeno), především pak v hlavním pásmu obrany, v součinnosti s palebným (jaderným) ničením nepřítele, jde o **manévr do hloubky**, a to pouze se svolením nadřízeného velitele.

V důsledku výrazné převahy a proniknutí nepřítele do vlastní sestavy, jde o důležitý manévr všemi druhy paleb a vojsky, zpravidla podél fronty, z úseků, kde nepřítel neútočí nebo vede aktivní činnosti částí sil k udržení výhodných prostorů a obranných pásem na hlavních směrech.

V dalším vedení obranné operace jde o **manévr druhými sledy a zálohami k frontě**. Jejich zasazením do protiztečí a protiúderů, plánujeme způsobit maximální ztráty nepřítele a vyčerpat jeho úderné síly. Uplatněním různých forem manévru se snažíme rozdělit jeho operační sestavu, zastavit postup a vytvořit podmínky pro rozhodný frontový protiúder. Uskutečněním tohoto protiúderu s manévrem vojsky je možné dosáhnout obklíčení i zničení hlavního uskupení útočících vojsk a obnovením postavení na státní hranici jsou zpravidla splněny cíle obranné operace s uplatněním různých forem manévru. Je zřejmé, že má rozhodující podíl na celkových výsledcích vedení ozbrojeného zápasu v počátečním období války a tudíž je současně faktorem, který zvyšuje odolnost obrany.

Při odrážení agrese nepřítele jsou z hlediska manévru důležité závěry, které značně ovlivňují odolnost obrany. Jedná se zejména o:

- ničení nejdůležitějších objektů, tankových uskupení nepřítele,
- soustředění úsilí palebného (jaderného) ničení, zejména všech prostředků dělostřelectva, tanků, BVP, protitankových prostředků, leteckých, raketových úderů na hlavní uskupení útočnicka,
- zasazení armádních a frontových protitankových záloh proti údernému uskupení agresora, pohyblivých odřadů zatarasovacích, které v součinnosti s těmito zálohami bránících se útvarů a svazků, tanky, BVP ničí obrněné uskupení a nedovolují mu další postup,
- zesílení ženijních zátarasů na ohrožených směrech, aktivaci výbušných zátarasů v době přechodu nepřítele do útoku,
- ničení útočnicka údery letectva (jaderných zbraní), palebným ničením konvečními zbraněmi v součinnosti s manévrem vojsky k přehrazení ohrožených směrů a minováním na dálku v případě proniknutí mezerami nebo obejitím bránících se vojsk, prolomení obrany v důsledku značné převahy,
- přechod k aktivní činnosti v obranné operaci vyjádřený protiztečemi, protiúderů v součinnosti s údery vojsk, která byla přeskupena a přesunuta z jiných směrů, zastavení nepřítele, jeho obklíčení a zničení.

Tato opatření účinně napomáhají zesílení obrany na směrech úderu hlavních sil nepřítele, která se projevuje v narůstání odolnosti obrany. K tomu je zapotřebí:

- upřesnit úkoly vojskům,
- organizovat přeskupení, nezbytný manévr (vojsky, palebnými prostředky, zátaras apod.), zdokonalit ženijní úpravu terénu,
- vytvářet dodatečně pásma překážek a zátarasů (v souvislosti s reálnou situací vojsk),
- připravit nové osy k plánovanému i upřesněnému manévru v průběhu obranné operace,
- organizovat manévr k rozmístění druhých sledů a záloh, palebných postavení, zvláště raketového vojska a míst velení,
- včas připravit manévr k vyvedení vojsk zpod úderů zbraní hromadného ničení, vysoce přesných zbraní nepřítele,
- zabezpečit účinné opatření maskování s důrazem na manévr druhými sledy a zálohami v době vytváření protiúderných uskupení, jejich přesunu a zasazení.

I tato opatření mají vliv na odolnost obrany s rozhodující úlohou manévru. Napomáhají udržet důležité prostory na směrech útoku nepřítele. Současně umožňují ničit jeho vojska v hloubce vlastní sestavy (zpravidla zasazené aeromobilní součásti, vzdušné výsadky). V důsledku toho je potřebné neustále znát situaci jak na předním okraji, tak v hloubce, včas

uskutečňovat nejúčinnější manévry, trvale přijímat opatření k odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení a výsocy přesných zbraní.

Nepřátelské úderý ze vzduchu jsou bojovou silou, která vyžaduje uspořádat obranu tak, aby mohla zabezpečit její vysokou odolnost právě uplatněním manévru do celé hloubky. To znamená tak, aby bylo možné odrazit útočícího nepřítele s využitím manévru vojsky a palbou v prostorech, kde to bude situace vyžadovat. V řadě případů pravděpodobně stejnou intenzitou vedení bojové činnosti na předním okraji i v hloubce vlastní operační sestavy.

Znovu jde o důkaz, který potvrzuje význam manévru v obranné operaci. Je stále patrnější, že **odolnost je podřízena možnostem vedení manévru, aktivnosti obrany**. Zřejmě také proto, že **manévr při plnění úkolů v obranné operaci nabývá na novém významu. Má prioritní postavení a jako základní prvek aktivnosti vytváří rozhodující podmínky pro zajištění odolnosti**.

Jejich spojitost tyto podmínky skutečně ovlivňují. Umožňují neustále ničit nepřítele všemi druhy zbraní s využitím širokého manévru, který naopak zase odolnost zvyšuje.

V závislosti na reálné situaci a vzniklých podmínkách je nyní uplatnění jednotlivých **forem manévru v obraně podřízeno**: struktuře, především uskupení vojsk a jejich operační sestavě, systému budování operních bodů, obranných rajónů, úseků a pásem, systému (jaderného) palebného ničení nepřítele, protivzdušné obrany, protitankové, protivýsadkové obraně a systému ženijního budování terénu, zejména zátarasů. Podléhají též subjektivním činitelům, které mohou na základě kalkulací a propočtů výrazným způsobem ovlivnit uskupení z hlediska perspektivního uplatnění manévru.

Soudím, že ve všech případech požadavky odolnosti vyžadují, aby byla do sestavy uskupení vojsk, bránících se na hlavním směru, zařazována většina motostřeleckých a tankových divizí prvního sledu, druhý sled i zálohy a byla podporována většinou raketového vojska a dělostřelectva, frontového letectva, bráněna PVO, soustřeďováno úsilí ženijních prostředků a dalších druhů vojsk a služeb. Právě soustředění úsilí těchto sil a prostředků a všestranné obranné bojové činnosti vytváří příznivé podmínky pro uplatnění manévru, zvýšení aktivity obrany a tím i její odolnosti.

Se zřetelem na vedení vzdušně pozemní útočné operace nepřítele je patrné soustředění pozornosti již do taktické hloubky (hlavní a druhé pásmo obrany), výjimečně operační hloubky. Přitom je zapotřebí vidět změnu, ke které se teorie operačního umění zákonitě dopracovala novými způsoby vedení obranné operace k odrazení agrese.

Poznatky směřují k **narůstání odolnosti obrany proti pozemním i vzdušným úderům nepřítele v taktické hloubce. V operačním rozsahu jde stále zřetelněji o odolnost proti zasazení aeromobilního uskupení vojsk nepřítele a vzdušných výsadků, tedy odolnost obrany proti úderům nepřítele ze vzduchu**. Ve vlivu na zdokonalení odolnosti se to projeví zřejmě zvýrazněnou úlohou manévru vojsky a prostředky k frontě a podél fronty, k zabezpečení odolnosti obrany na směru hlavního úderu nepřítele, v taktické hloubce. V souvislosti s tím narůstá úloha všestranného zabezpečení manévru a protivzdušné obrany.

Z toho je možné vyvodit závěr, že novou úlohou manévru v celkovém systému odolnosti obrany má **systém protivýsadkové obrany**. Z hlediska aktivního pojetí vedení obranné operace s uplatněním manévru bude účelné jej vytvářet plánovanými úderými pozemních vojsk, v součinnosti s manévrem letectva, systémem palby a protivýsadkových zátarasů v prostorech předpokládaného zasazení aeromobilních vojsk, vzdušných výsadků.

V souvislosti s tím nepochybně **roste úloha manévru ženijními zátarasy**, který zahrnuje manévr taktickými a operačními zátarasy, zřizovanými předem nebo i v průběhu vedení obranné operace. Jde o aktivní manévr zátarasy, který zabezpečuje přeskupení vojsk, umožňuje přikrytí boků, izolování nebezpečných úseků činnosti aeromobilního uskupení.

Další zkvalitnění odolnosti obrany musí zákonitě umožnit **palebné (jaderné) ničení nepřítele**, které spočívá v přípravném manévru palbou a jejím soustředění v co nejkratších časových lhůtách na ohrožené směry a úseky.

Z hlediska významu počátečního období války jde o manévr palbou, který je východiskem zvýšení odolnosti obrany v rámci prvního hromadného palebného úderu, v němž jsou ničeny (zpravidla ve dvou odpáleních) zvláště objekty prvního pořadí. V dalším pak manévrem pal-

bou, a to palebným ničením přesunujících se hlavních sil nepřítele, jeho ničením v zabezpečovacím pásmu a současně i v hloubce vlastní sestavy.

V podstatě jde o palebné ničení bezprostředně ve prospěch zvýšení odolnosti obrany v obdobích palebného ničení nepřítele při přesunu a rozvíjení jeho vojsk, palebného odražení nepřátelské zteče, palebné podpory bránících se vojsk. Z hlediska způsobů a metod plnění úkolů to obsahuje první část celkové struktury palebného (jaderného) ničení. V průběhu operace je řízeno v režimu palebného působení s cílem ničení nejdůležitějších objektů ihned po jejich zjištění, jakož i periodické úderý na hlavní objekty.

Současně s přechodem k aktivní činnosti v obraně může manévr palbou obsahovat palebnou přípravu a podporu zteče, palebný doprovod útočících vojsk. Je to další důkaz o tom, že **manévr palbou ve spojení s manévrem silami je rozhodující podmínkou dosažení odolnosti obrany**. Právě prostřednictvím manévru je stále upřesněno obranné uskupení, zkvalitňovány jeho možnosti při odražení útočníka, narůstá úsilí obrany a zvětšuje se hloubka jejího uspořádání na směru hlavního úderu nepřítele.

Požadovaná velikost stupně palebného ničení přitom závisí na množství zasazených sil a prostředků. Za průměrných podmínek platí, že **spolehlivost vlastní obrany bude zabezpečena, jestliže palebným ničením dosáhne snížení počáteční převahy nepřítele na dvojnásobek až trojnásobek**. V takovém případě je pravděpodobné, že odolnost obrany bude zabezpečena.

Současně je nutné, aby byly vytvořeny podmínky systému odolnosti obrany, které zahrnují: připravené úderý frontového a vojskového letectva, úderý raketového vojska a palebné ničení tankových uskupení nepřítele a dalších důležitých objektů, sladění systému palby všech protitankových prostředků před předním okrajem, na bocích, styku i v hloubce obrany, se systémem protitankových zátarasů, zásahy protitankových záloh, manévrem pohyblivých odřadů zatarasovacích. To umožní zpevnit odolnost předního okraje hlavního pásma obrany a narůstání jeho úsilí v hloubce.

Přihlédneme-li k obtížnému terénu v přihraničním pásmu na předpokládaném směru hlavního úderu, poměru sil, je potom možné soudit, že nepřítel může útočit v úzkých pásmech na zvolených směrech. V důsledku toho bude potřebné zaměřit manévr palbou (úderý) a vojsky na tyto směry. Přitom úspěch obrany bude záviset na možnostech vojsk frontu (armády) při narůstání úsilí na nejdůležitějších směrech a pásmech obrany.

V průběhu vedení obranné operace bude důležitým opatřením vojsk: zesílení obrany příslušného pásma především na ohrožených směrech manévrem palbou v součinnosti se silami a prostředky, zvýšení hustoty palebných, zvláště pak protitankových prostředků a ženijních zátarasů. To je možné za předpokladu širokého manévru vlastními vojsky, úderý letectva, bojových vrtulníků, raketového vojska, palbou a zátarasy. Jedině manévr může efektivně z odolnit obranu a umožnit v krátké době podstatně změnit poměr sil na zvolených směrech útoku nepřítele, poskytnout možnost k obnovení narušeného systému obrany, rychle soustředit úsilí vojsk na ohroženém směru, zmařit převahu nepřítele v silách a prostředcích, zaujmout výhodnější postavení. Za tím účelem (při celkové menší početnosti vojsk na ohroženém směru) vytvořit podmínky, které umožní zastavit útok nepřítele a přejít k aktivní činnosti.

Avšak pouhé vyrovnání početního stavu sil a prostředků na zvolených směrech neposkytuje nezbytné předpoklady k vedení obrany. Úspěch může být zabezpečen manévrem vojsk. Jeho uplatněním vytvoříme nejenom kvantitativní, ale i kvalitativní převahu sil a prostředků. Proto je **manévr v obraně v první řadě zaměřen na zvýšení odolnosti obrany**.

V soudobých podmínkách vedení obranné operace může většinou široký manévr efektivně působit na narůstání odolnosti obrany. Zvláště proto, že nepřítel má k dispozici vysoce přesné zbraně, mohutné palebné prostředky s možností vedení úderu do celé hloubky operační sestavy. Neméně důležitým faktorem, který má vliv na odolnost obrany, je i uskupení nepřítele a síla jeho pozemních úderů. Při organizaci manévru v obraně k zabezpečení její odolnosti je proto nezbytné stanovit (i když jen orientačně), na kterém úseku fronty a jakými silami a prostředky může útočit. Především se tím omezí potřeba přeskupení sil, jejich neuvá-

žené rozptylování a plánování manévru k zesílení obrany vojsk druhého sledu. Jejich manévru může být zabezpečen pečlivým maskováním proti vysoce přesným zbraním a průzkumným palebným systémům, a to vytvářením klamných a záložních prostorů soustředění, vyvedením z ohrožených míst a zpod úderů těchto zbraní.

Pro **pevnost obrany** má důležitou úlohu soustředěné úsilí vojsk, která brání jednotlivá pásma. Pevnost obrany v podmínkách aktivního působení nepřítele je **dosahováno** dovedným použitím soudobých palebných prostředků, jenž jsou schopny efektivně ničit jak útočícího nepřítele, tak i jeho druhé sledy (tankové jednotky) a zálohy. Především však vojska, která se vklíní do obrany a mají ještě možnost narůstání úsilí do hloubky.

Důležitý význam má vlastní **příprava manévru**, která vychází z úkolu nadřazeného velitelského stupně a operační sestavy v obraně. Je zapotřebí, aby odpovídala vážnosti operačně strategického směru i pravděpodobnému směru hlavního úderu nepřítele. Při přípravě manévru je nutné zvažovat i takové faktory, jakými jsou vzdálenost druhých sledů a záloh, terénní podmínky, počasí a další. V některých případech, důsledným jejich vyhodnocením a zhodnocením uskupení sil a prostředků, bude možné v průběhu obranné operace pouze zesílovat hustotu vojsk na jednotlivých směrech, a tím zvyšovat odolnost obrany, aniž by bylo nutné uskutečňovat zásadní změny v původně plánovaném manévru silami a prostředky.

S odolností obrany úzce souvisejí také **šířka jejího pásma a hloubka uspořádání bojové sestavy**. Čím užší je pásmo obrany, tím hlouběji bude možné uspořádat operační sestavu, kterou se zákonitě zvyšuje její odolnost, protože hloubka uspořádání bojových sestav svazků zabezpečuje i větší možnost manévru na ohrožené směry.

Čím širší je obranné pásmo, tím více sil bude uskupeno v hlavním pásmu obrany, tím více sil také poutáno nepřítelem na jeho předním okraji, v důsledku čehož je manévru přirozeně omezen a je složitější. Méně sil zůstává v hloubce k uskutečnění manévru s cílem zesílení odolnosti obrany a aktivní činnosti. Jsem toho názoru, že je výhodnější varianta užších pásem s rozčleněním vojsk do hloubky.

K zabezpečení odolnosti obrany má značný význam uchránění hlavního uskupení bránících se vojsk proti jaderným úderům, průzkumným palebným systémům a vysoce přesným zbraním. Toho je možné dosáhnout operačním zabezpečením manévru, tj. zároveň s vedením nepřetržitého průzkumu řešit opatření protivyšádkové obrany, periodické změny prostorů rozmístění vojsk, jakož i provádění maskování s cílem uvést nepřítele v omyl. Pokud jde o vlastní opatření k zesílení úpornosti a zvýšení odolnosti obrany, mají důležitou úlohu i opatření ženíjního zabezpečení, OPZHN, REB a další.

Manévru silami, prostředky a palbou je v aktivní obraně efektivním faktorem, kterým lze dosáhnout ještě účinnějšího z odolnění obrany na směrech úderu hlavních sil nepřítele. V součinnosti s dalšími způsoby jeho ničení zabezpečuje změnu poměrů sil a vytváří předpoklady pro zničení útočnicka aktivní bojovou činností.

Rozvíjet umění dovedného manévru silami a prostředky k přehrazení ohrožených směrů a prostorů a k provedení úderů do boků a týlu úderných uskupení nepřítele. Aktivní a ménévrovou činností způsobovat mu těžké ztráty a zbavit ho výhody útočnicka.

(Směrnice pro operační a mobilizační přípravu ve výcvikovém roce 1989–1990)
